

ПРОМІНЬ ПРОСВІТИ

E-mail: kmpzt@ukr.net

Число 16 (84)
серпень
2020 р.

За вас правда, за вас слава і воля святая!

Газета ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство»

МИ ТУТ: [HTTP://WWW.KMPZT.ORG.UA](http://www.kmpzt.org.ua) НА ФЕЙСБУЦІ — У ГРУПІ "ПРОМІНЬ ПРОСВІТИ ЄДНАННЯ"

ОПК, який Україна втратила...

(Читайте на 3-й стор.)

УКРАЇНА розмаїта та волелюбна. В силу свого фронтального становища «на межі двох світів» — осілої Європи та кошової Азії — та обумовленої ним історії, Україна, напевно, ментально розмаїтіша за будь-яку іншу європейську країну. Ми не тільки відмінні, бо вийшли з різних імперій, говоримо різними мовами (хоча чудово розуміємо один одного) та належимо до різних релігійних конфесій (чи не належимо загалом), ми ще сполучаємо у собі культуру автохтонів, що споконвіку жили на центральних, північних та західних землях України, та колоністів,

в якому закарбувались футуристичний пафос перших п'ятирічок та сталінська суворість форм, та майже американський Дніпро з його широкими перспективами, одержимістю космосом та величним комплексом «Менора» в самісінькому центрі. Вільний порт Одеса з його космополітизмом, відкритістю світу та «невимовною легкістю буття» та міцно укорінений в своїй історії та традиціях Луцьк, трохи підозрілий до чужинців, але щирий у любові до тих, кого він прийняв...

Що єднає всі ці міста та села у єдину

навоколишніх держав. Тільки в Україні президентом зміг стати російськомовний Зеленський, який виріс у «звичайній радянській єврейській сім'ї», прем'єром — етнічний бурят Ехануров, а «вічним» міністром внутрішніх справ Аваков — народжений у Баку російськомовний етнічний вірменин.

Така інклюзивність та розмаїтість апіорі передбачає ефективний, але жорстко обмежений у сферах компетенції центральний уряд та радикальну диверсифікацію владних повноважень між різними гілками та рівнями влади.

Український глокалізм — це дієві ліки як від асиміляційного підходу наших сусідів, так і від прокляття українського хуторянства. Девіз глокалізму «Думай глобально, дій локально!» має перетворитись на мотто української нації. Мотто співзвучне ЄСівському *In varietate concordia*, бо саме у цьому сенсі українці справді є європейською нацією до нутра кісток.

Український глокалізм — це ідеологія національного прагматизму, яка відкидає поділ на Схід і Захід, на лівих і правих, на консерваторів та лібералів, на

які у 18-19 столітті залюднювали Дике поле (Loca Deserta), а в 20-му — будували індустріальні гіганти лівобережної України.

Локальна ідентичність в Україні дуже сильна. Толерантне багатонаціональне Закарпаття та етнічно гомогенна націоналістична Галичина. Артефакт Габсбурзької імперії «маленький Париж» Чернівці та золототерний Київ, в якому козацькі літописи прозрівали «новий Єрусалим». Індустріальний Харків,

Є ліки і від «руського мира», і від прокляття українського хуторянства

країну, єдину націю? Що після майже 30 років не дуже вдалого експерименту з побудови самостійної України спонукає більш як 80% українців вважати себе патріотами і бути готовими знову проголосувати за незалежність? Чому, коли ворог зазіхнув на нашу землю, російськомовний Дніпро, що має всі підстави ностальгувати за розмахом радянських часів, так само став в обороні незалежності України, як і націоналістичний україномовний Львів, до якого радянська влада прийшла на багнетах червоної армії?

Відповідь лежить в особливій інклюзивності українського проекту. Українцем можна бути чи радше ставати, залишаючись собою, не зраджуючи ідентичність, успадковану від батьків. Не змінюючи силоміць свою мову, релігію, культурний код та історичну пам'ять. І це радикально відрізняє Україну від

Бо концентрація влади мимоволі спонукає її носія уніфікувати українців за своїм образом і подобою. Символом такого асиміляційного підходу в Україні став режим Януковича, що намагався перетворити всю країну на великий Донбас. І саме за це він поплатився: свобода бути собою виявилась для українців важливішою за примарний порядок та формальну легітимність, а для деяких — важливішою навіть за саме життя.

Втім, слабкий центр в умовах глобального світу може легко перетворитись на одвічне українське прокляття хуторянства. Юрій Шевельов називав український провінціалізм одним із трьох найстрашніших ворогів України. Наша одержимість свободою нерідко переростала у вольницю, анархію та руйну, яка своєю чергою ставала запрошенням «руського мира» в український дім.

космополітів та націоналістів, ставлячи в центр пошану до локальної та персональної ідентичності в усій її складності та багатомірності. В цій ідеології держава постає саме як інструмент захисту, розвитку та реалізації таких ідентичностей, а також їхнього взаємного збагачення, а не примусової асиміляції та уніфікації. Аби залишатись собою, ми маємо бути разом. І в цьому запорука нашого успіху та перемоги.

Генадій ДРУЗЕНКО,
«Новое время»
сайт «Дніпроград», 22 серпня
2020 року

На світлині: Генадій ДРУЗЕНКО.

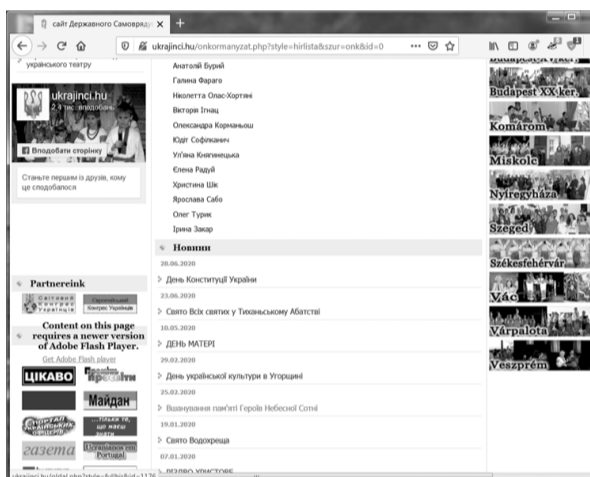
Фото: https://dniprograd.org/2020/08/22/e-lik-i-vid-russkogo-mira-i-vid-proklyattya-ukrainskogo-khutoryanstva_85494

Посеред серпня виповнилося вже чотирнадцять років, як вийшла у світ наша газета «Промінь Просвіти», а потім (після низки рейдерських атак проти Криворізького міського об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка) ми її змушені були (з метою збереження) перереєструвати в «Промінь Просвіти Є» ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство». Дуже важко нам, криворізьким просвітянам і правозахисникам, доводилось працювати в тих складних умовах, коли приблизно вже через півтора року після початку виходу центрального офісу «Просвіти» перестав нас підтримувати фінансово – і ми змушені були самі оплачувати друкування газети. І то дуже добре, що вчасно відгукнулися українська діаспора Сполучених Штатів Америки на випуск добровільного просвітянського часопису, її газета «Свобода» і Фондація імені Івана Багряного. – Тож ми одержали від українців США всю необхідну підтримку. А в 2016-му році (на честь десятиріччя від початку виходу в світ) наш матеріал газета «Свобода» навіть опублікувала під рубрикою «Історія», за що ми глибоко вдячні її редакції. Про окремі (дуже важливі) моменти діяльності в цих умовах ми неодноразово подавали публікації як у нашій газеті, так і у всеукраїнській пресі та за кордоном. В них, зокрема, була мова і про зовсім

публікацій, конфліктів з високопосадовцями і протестних акцій?

Більше того, коли я голодував три дні на захист «Просвіти» в Києві, провівши дві ночі на залізничному вокзалі, то на третій день, 19 червня 2009 року, мене разом із нашою просвітянкою Валентиною Кривою хотіли взагалі виставити... зі з'їзду. Та й інших моментів було чимало. Наприклад, – коли Павло Мовчан приїздив на початку 2014-го року до Кривого Рогу. Ось, наприклад, що писав у своєму матеріалі «Як Павло Мовчан натрапив на «золоту жилу» українського патріотизму...» (в числі 4-му газети за лютий 2014 року, знаходиться за посиланням <http://www.kmpzt.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%84-%E2%84%961583-%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2020%D1%80..pdf> https://pprosvita.at.ua/news/jak_pavlo_movchan_natrapiv_na_zolotu_zhilu_ukrajins_kogo_patriotizmu/2014-03-06-1194) один із знайомих Криворізького міського об'єднання ВУТ

Павло Мовчан і... позичка, крадіжка чи щось інше?

не конструктивну (дуже м'яко кажучи) по відношенню до нашої організації і до нашого видання з боку багатолітнього голови ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павла Мовчана. Остання з них – у минулому числі «Промінь Просвіти Є» (під заголовком «Уже тринадцятий минув, тепер нам – чотирнадцять»), яку можна почитати за посиланням: <http://www.kmpzt.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8-%D0%84-%E2%84%961583-%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2020%D1%80..pdf>

Та не встигли ми відзначити своє чотирнадцятиліття, як виявилось, що «Промінь Просвіти» виходить... на Житомирщині. Причому – уже не перший рік. До того ж, це, виявляється, ще й просвітянське видання. І якби ж то не просвітянське, то можна було б припустити, що там люди самі вирішили так назвати видання, не знаючи про існування нашого. Однак воно – справді просвітянське, це точно. Бо про це абсолютно відверто свідчить, наприклад, стаття під назвою «Дбати про молодих» за підписом голови Ружинського селищного осередку «Просвіти», вміщена в числі всеукраїнського просвітянського часопису «Слово Просвіти» від 12 червня 2018 року. А там, посеред іншого, йдеться про таке:

«У березні цього року ми видали інформаційний бюлетень осередку під назвою «Промінь Просвіти»-2, присвячений гідному відзначенню 150-річчя ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Цей збірник містить яскраві й глибокі матеріали, видруковані у тижневику «СП», дослідження істориків В. І. Сергіячука, Л. Д. Федорова, Г. Л. Махоріна, краєзнавців району, листи наших земляків про минуле і сьогодення нашої держави, про українську мову, культуру, історію народу. Деякі матеріали вперше надруковані, що значно посилює важливість такого видання...».

Тож, виходить, наш бренд (відомий далеко за кордонами нашого міста, області і всієї України), як би це сказати легше, поцупили, позичили чи просто використовувати з метою посилення свого піару? Але ж це не могло статися без відома Павла Мовчана. Бо кому-кому, а йому дуже добре відомо, що газета під такою назвою виходила ще з 2006-го року не де-небудь, а у нас, у Кривому Розі. То невже не можна було придумати якусь іншу назву, а не взяти саме цю, дуже відому з численних

«Просвіта» ім. Тараса Шевченка і народний депутат України першого скликання Микола Коробко:

«Це видовище, напевно, ввійде в історію «Просвіти» як найганебніша сторінка її існування. Цього дня, 12 лютого..., ренегат політичної сили «ВО «Батьківщина», він же голова Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, діючий пресс-секретар Дніпропетровської обласної організації «ВО «Батьківщина», він же – голова Дніпропетровського обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Сергій Довгаль, полковник Українського реєстрового козацтва, кореспондент міської газети «Червоний гірник», він же вже 5 років як голова Криворізького міського об'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Микола Крамаренко здійснили «дуже патріотичну» акцію глумління над пам'яттю Т.Г.Шевченка, започаткувавши «проведення Шевченківських днів у Кривому Розі». Оскільки керівництво вищих навчальних закладів Кривого Рогу за останні 5 років добре переконалося, наскільки суголоса, як це полюбляє вживати Мовчан, з політикою правлячої партії очолювана Крамаренком «Просвіта», двері бібліотеки головного корпусу національного університету перед «метрами» «Просвіти» широко відкрив і проведення зборів очолив сам в.о. ректора Національного технічного університету, професор Микола Іванович Ступнік, депутат фракції Партії регіонів у міській раді. І саме йому великодушну доручив Мовчан вручати нагороди «кращим пропагандистам української мови у Кривому Розі»... Отже, нагороди отримали: Макаренко Анатолій Кирилович, голова Криворізького міського комітету профспілки трудівників металургійної і гірничорудної промисловості, довірена особа кандидата на пост Президента України Януковича В.Ф., депутат за списком фракції Партії регіонів у міськраді, Микола Кирилович Дабіжа, голова Криворізької ради ветеранів, депутат міськради за цим же списком...».

...Отже, організатори згаданого повторного шоу зробили спробу переоканити співвітчизників, що в Кривому Розі, за оцінкою мовчанівського синкліту, справжніми і, можливо, єдиними пропагандистами української мови є високопоставлені представники Партії регіонів та Українського реєстрового козацтва. Але сталось, як у класичному анекдоті: «Факір був п'яний і фокус не вдався». За винятком хіба що одного моменту. Із нічого факір золото все ж таки виводив: Микола Крамаренко, який ще 5 років тому не перебував жодного дня в просвітянській організації і в когорті незалежних журналістів ніколи не був помічений, удостоївся найпочеснішої медалі чистого золота «Будівничий України!» Але останнє – це вже «успіх» діяльності всієї Головної ради апіорі патріотичного, очолюваного Мовчаном Товариства...».

То, можливо, пан Мовчан таким чином хотів помститися і досі єдиний на весь Кривий Ріг незалежній українськомовній газеті за те, що так і не вдалося її знищити за непокірність і критичну позицію? – Взят та й подарував наш бренд іншим.

А він відомий далеко не тільки на американському континенті. А й, наприклад, в Угорщині, де на одному із сайтів діаспори стоїть і досі посилання на «Промінь Просвіти» (скріншот на цій сторінці). Та й не тільки там... Воно, звичайно, використовувати і роздавати – набагато легше, ніж створювати українське і справді боротися за нього.

Сергій ЗІНЧЕНКО

Точка зору

«Білоруський урок для України: у Росії немає друзів та союзників» – Назарій Заноз

Росія не має союзників. Але мова зараз не про наявність в неї інтересів, а про те, що її влада сприймає інші країни виключно через призму або підкорених народів, або ворогів. Останні, правда, рано чипізно теж мають опинитися в першій категорії. Для дружби та союзництва немає місця. Ти або проти Росії, або з нею. І якщо з нею, то мусиш спочатку капітулювати й погодитися на всі її вимоги. Ніякої самодіяльності та самостійності. Підкоряйся, виконуй інструкції (себто конкретні вимоги). Десь так розуміють у Кремлі «дружбу народів».

Тож коли Путін та компанія в своїх пропагандистських цілях послугуються термінами «дружба», «братерство» та навіть «любов», то їм йдеться не про це, а радше про «поглинання», «залежність», «підкорення», «капітуляцію» і таке подібне. Тому дуже смішно читати, коли хтось цілком серйозно пише чи говорить про необхідність дружби з Росією. Це як вірити в можливість адекватних стосунків ізбоєголовкою чи серійним маніяком.

І Білорусь є чи не найкращим прикладом того, як не можна бути «другом» чи «союзником» Росії. Здається, що Путін сприймає дружбу як щось неприродне та несприятельне, на що не може пристати в принципі. Тому постійно схиляє Лукашенка до інтеграції, щоб перетворити його на маріонетку в своїх руках, а згодом позбутися.

Навіть ключовий «рускомірській» принцип про «триєдиний народ» дуже показовий і цілком божевільний у цьому плані. Він стверджує, буцім є три рівних східнослов'янських братніх народи: білоруський, російський та український. Але насправді вони нерівні, бо російський трохи кращий і рівніший. І їх не три, а один. І він російський, а все інше – то вигадки поляків та австрійського генштабу. Але це вже деталі. Кремль вже саму свободу й демократію у себе під боком сприймає за чистої води русофобію.

Росія послугується принципами: «Що можеш – завоюй. Що завоював – поглинь. Що не завойовується й не поглинається – треба знищити». Тому ті, що осмілюються не погодитися із кремлівським поглядом на світ, мають бути готовими до боротьби не на життя, а на смерть. Тому Білорусі слід підготуватися, навіть якщо протестувальникам здається, що вони нічого антиросійського не постулюють. Вони не усвідомлюють, що Кремль вже саму свободу й демократію у себе під боком сприймає за чистої води русофобію. Ці мегаломанські апетити та божевільність колись неодмінно зіграють з Путіним поганий жарт, як вже це неодноразово траплялося з іншими захланими керманічами Московії. Але поки він ще при владі – треба остерігатися й завше бути готовим до якоїсь підлости.

ЧАС ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВИБОРУ ДЛЯ БІЛОРУСІ

Білорусь врешті опинилася на роздоріжжі, куди рано чипізно мусила прийти. Шлях цієї країни дуже чітко показує, що довго в полі геополітичного шпегату не може стояти ніхто. Тому можна довго намагатися проскочити поміж краплинками дощуку, але це марно – все одно змокнеш. Рано чи пізно усім доводиться визначитися: вам на Захід, до демократії, свободи і прав людини, чи на північний схід, аби бути поглинутими захланим «руським миром» з його поліційною державою, імперською та шовінізмом?

Для інтеграції до ЄС і НАТО, та аби могли захиститися від Росії – потрібно реально впроваджувати реформи, аби розвиватися і жити краще. Якщо ж орієнтуватися на Росію, то це вимагає не поступу, а поступок і послушну. Поступового та послідовного приєднання до Росії, перетворення на один із регіонів РФ із відповідними правами. Точніше – майже повним безправ'ям.

І чим швидше народ зрозуміє, що перспективним є лише один шлях, тим краще для нього. Тим більше шансів успішно інтегруватися в ЄС. Тим більше шансів, що ще навіть ви самі, а не ваші діти чи внуки, застанете ситі мирні часи в європейській родині народів. Країни Балтії яскравий тому приклад.

Які і Україна, Молдова та Грузія, котрі замешкалися, і тепер вічно наздоганяють потяг, котрий пішов. І далі катаються на дрезині поміж коліями, не бажаючи остаточно визначитися, а тому залишаються на місці.

Якщо вже й білоруський урок не стане наочним та зрозумілим прикладом для українських політиків та виборців, й далі знаходитимуться ті, що тягнутимуть віжки в бік Росії (зрадників, маргіналів та любителів довгого рубля до уваги не беремо) – то Україна приречена.

Назарій ЗАНОЗ, політичний оглядач, публіцист, радіо «Свобода», 19 серпня 2020 року. Думки, висловлені в рубриці «Точка зору», передають погляди самих авторів і не конче відображають позицію радіо «Свобода».

На світліні: у день «Маршу свободи» в Мінську 16 серпня 2020 року

ДО МОМЕНТУ здобуття Україною незалежності на території країни функціонувало 3594 підприємства, які виробляли продукцію військового призначення та подвійного використання, із загальною чисельністю персоналу близько 3 мільйонів чоловік. У випуску безпосередньо військової продукції було задіяно майже 700 підприємств, включаючи 205 виробничих об'єднань і 139 науково-виробничих об'єднань, із загальною чисельністю персоналу 1,45 мільйона чоловік. На сьогодні в Україні залишилося всього 147 підприємств державної форми власності та функціонують ще близько 250 приватних суб'єктів господарювання, створених за останні два десятиріччя. Загальна чисельність персоналу не перевищує 100 тисяч чоловік.

1990 року тільки на заводі ім. Малишева, потужності якого давали можливість виробляти 900 танків на рік, разом із його філіями працювали 100 тисяч чоловік. Виконуючи пакистанський танковий контракт у 1996–1999 роках, завод ім. Малишева довів темп виробництва до 110 виробів на рік, що по суті є найбільшим досягненням підприємства за роки незалежності України.

З 2015 року підприємство «Антонов» припинило випуск літаків, і це при тому, що авіабудівні підприємства України випустили тисячі літаків, які й сьогодні експлуатуються в десятках країн світу. Ну, а українські високопосадовці, не виділивши жодної копійки для підтримки авіабудування, трулять про велике досягнення — поставку одного літака Ан-178 для перуанської поліції! Хіба для когось секрет, що всі програми та стратегії підтримки авіабудування виявилися порожніми папірцями?

Практично всі підприємства, які в подальшому було віднесено до підприємств, науково-дослідних організацій і конструкторських бюро оборонно-промислового комплексу (ОПК) України, у колишньому СРСР мали центральне підпорядкування та були задіяні в операційних ланцюгах із розробки та виробництва продукції військового призначення й подвійного використання з іншими підприємствами та установами, розташованими в основному на території РФ. 1991 року України дісталася частина підприємств авіаційної промисловості, окремі елементи виробництва спеціальної хімії, виробничі потужності ракетно-космічної галузі, бронетанкове виробництво, суднобудування, виробництво та розробка авіадвигунів, турбін, елементної бази. Усі підприємства українського ОПК мали державну форму власності. Крім того, в управлінні створеного 1991 року Міністерства України було передано військові частини-підприємства, які забезпечують проведення ремонту озброєнь і військової техніки, більшість із яких згодом було включено до складу державного концерну «Укроборонпром». Науково-дослідні установи, що розташовуються на території України, у тому числі інститути Національної академії наук, брали участь у здійсненні понад 4500 фундаментальних і науково-прикладних досліджень, а також ключових розробок, що належать до сфери оборони та безпеки. Не секрет, що мережа обчислювальних центрів в інтересах народного господарства та оборони в той час, наприклад, створювалася з активною участю українських кібернетиків. Автоматизовані системи керування у збройних силах колишнього СРСР розроблялися та впроваджувалися також українськими вченими.

Багато передових розробок у сфері ракетних технологій здійснювалися в конструкторських бюро та на підприємствах на території України. Нагадаю, 75 бойових ракетних комплексів, що становлять половину ядерного потенціалу РФ, оснащені розробленою в КБ «Південне» ракетою «Сатана», яку наші

північні сусіди називають російською. На військово-транспортному авіабудуванні спеціалізувалося підприємство «Антонов» і ще понад 25 українських авіабудівних підприємств. Приблизно 65% підприємств і науково-дослідних установ України в 1991–1995 роках втратили можливість брати участь у виконанні оборонних замовлень із боку РФ, яка посиленними темпами розпочала переорієнтувати свій військово-промисловий комплекс (ВПК) на забезпечення власних збройних сил, частково зберігши (практично до 2015 року) військово-технічне співробітництво в рамках російсько-української міжурядової угоди щодо виробничої та науково-технічної кооперації з українськими оборонними підприємствами.

У той період РФ не прагнула розбудувати в себе дублююче виробництво для озброєння та військової техніки (ОВТ), які в середньостроковій перспективі передбачалося взагалі зняти з озброєння. Оцінивши фінансові та

Головний противник української армії знаходився зовсім не поза межами України. Цим противником став Мінфін, який не лише наполягав на урізунанні витрат на переозброєння ЗСУ новими зразками зброї, а й вимагав від Міністерства заробляти самому кошти від продажу зайвих озброєнь. Для цих цілей навіть було створено так званий спеціальний фонд. Завдяки кропіткій роботі спецслужб і спецекаспертерів Україна зуміла отримати 1997 року пакистанський танковий контракт, який дав змогу претендувати нашій країні на входження до п'ятірки найбільших експортерів зброї. На жаль, на цей самий період припадає пік впливу мізків, критичних технологій, технічної документації найновіших українських розробок.

2011 року експорт ОВТ із України, без урахування російсько-українських операційних поставок, уперше перевищив 1 млрд дол., а потенційний портфель замовлень становив на той час

втрачати позиції на міжнародних ринках озброєнь.

Багато хто чув про грандіозний провал зовнішньоекономічного контракту з Іраком на переозброєння іракської армії, фінансованого урядом США. Сам контракт було підписано ДП «Прогрес» 2009 року ще до створення «Укроборонпрому». На жаль, Україна не тільки не виконала своїх зобов'язань, а й втратила можливість поставок на суму понад 2,5 млрд дол. Кримінальне провадження за цим фактом ведеться й досі та обростає новими епізодами з життя українських збройових баронів того часу, але, хоч як сумно, за 11 минулих років за провал іракського контракту не засуджено жодного причетного до цієї справи.

Однак не тільки корупція та крадіжки в ОПК призвели до серйозних провалів у зовнішньоекономічній діяльності підприємств оборонно-промислового комплексу. У структурі підприємств державного сектору ОПК домінують

ОПК, який Україна втратила...

економічні витрати, РФ прийняла рішення щодо переходу на нові зразки озброєнь і повну відмову від поставок комплектуючих із України, вибудовуючи замкнені цикли виробництва та задіявши в кооперації тільки російські підприємства. Обсяги взаємних операційних поставок між Україною та РФ до 2010 року становили майже 2 млрд дол. щорічно, і це при тому, що з 2000-го по 2008 рік обсяги торгівлі ОВТ із Росією скоротилися удвічі.

В історії незалежної України вдавалися до кількарізних спроб створити ефективну систему управління оборонно-промисловим комплексом. 1992 року на зміну Держоборонпромашу України було створено Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу та конверсії. Це міністерство проіснувало до 1997 року та не запам'яталося майже нічим, крім як виданим екзотичним переліком зразків складної побутової техніки, куди увійшли газонокосарки, мопеди та спортивні тренажери. Природно, завдання конверсії оборонної промисловості цей орган виконавчої влади реалізував на всі 100%. До кінця 1997 року чітко ідентифікувати себе як підприємства ВПК змогли лише 250 суб'єктів господарювання, з яких менш як 25 підприємств були задіяні у виконанні українського оборонного замовлення. Решта шукали замовлення поза межами України, орієнтуючись в основному на іноземні замовлення та залишки кооперації оборонних підприємств із РФ.

Парадоксальність ситуації полягала в тому, що українські військові чиновники, отримавши після розпаду СРСР величезний арсенал озброєння на своїй території, навіть і не думали про будь-які програми переозброєння, створення нових зразків озброєнь, не кажучи вже про здійснення науково-дослідних робіт. Саме тому буйним цвітом розцвів каструльний підхід до конверсії оборонної промисловості, що фактично вбив більшу частину високотехнологічних підприємств України. З 1993 року в Україні розпочали формувати власну систему експортного контролю для забезпечення безпеки військово-технічного співробітництва та стимулювання експорту ОВТ на міжнародні ринки озброєнь. У ці роки орієнтація українських підприємств на експортні поставки ОВТ стала єдиною можливістю для їхнього виживання та збереження виробничого, наукового, конструкторського й технічного потенціалу за наявності загальної тенденції погіршення фінансово-економічного стану галузі в цілому. Реалізація зовнішньоекономічних контрактів давала змогу підприємствам не тільки забезпечувати власні потреби, а й використовувати ці розробки для виконання оборонного замовлення в інтересах Збройних сил України.

близько 5 млрд дол. У цей період Україна поставляла товари і послуги військового призначення в 62 країни світу. Серед основних споживачів країни Азії становили 45%, країни Африки — 30%. У структурі поставок лівову частку займали поставки авіатехніки (43,1%), техніки сухопутних військ (36,4%), засобів ППО (10%), включаючи послуги з ремонту та модернізації.

Слід зазначити, що 2008 року уряд України, враховуючи зростання негативних тенденцій і стагнацію українського ОПК, затвердив державну цільову програму реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу до 2013 року. Ця програма й донині становить державну таємницю, хоча не реалізована й не фінансувалася. Багато передбачених у ній заходів щодо освоєння виробництва нових конкурентоспроможних видів озброєння та військової техніки, розробки і впровадження нових технологій з виготовлення озброєння та військової техніки, проведення реконструкції й технічного переозброєння діючих на той час виробництв, а також створення нових виробничих потужностей дотепер мають актуальний характер. Зрозуміло, що повномасштабна реалізація зазначеної програми могла створити заклади для переведення української армії в середньостроковій перспективі на нові покоління озброєнь, створення проривних критичних технологій і нових матеріалів, а також високоточних систем зброї. Могла...

Нагадаю, що саме в цей період відбувалася реалізація Державної програми розвитку Збройних сил України на 2006–2011 роки, де було намічено досить амбіційні плани з переозброєння армії. Фактично дві ці програми було згорнуто 2010 року. Появу згаданої програми реформи ОПК пов'язують зі створенням 2008 року всередині Міністерства промислової політики, що функціонувало з 1997-го по 2011 рік, Агентства з питань оборонно-промислового комплексу, яке так і не приступило до виконання основної функції — управління ОПК. 2012 року частка іноземних замовників у науково-дослідних і дослідно-конструкторських роботах зі створення нових видів озброєнь, що ведуться підприємствами українського ОПК, перевищила 60%. При цьому в оборонному замовленні значно скоротилася кількість науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в інтересах Збройних сил України до 8–10%. Решту робіт здійснювали підприємства ініціативно за рахунок власних обігових коштів без гарантії включення їх в оборонне замовлення ні в короткостроковій, ні в довгостроковій перспективі. З моменту створення державного концерну «Укроборонпром», наділеного функціями сурогатного органу виконавчої влади, Україна почала стрімко

суб'єкти господарювання, «заточені» на виробництво трохи модернізованих озброєнь і військової техніки за радянськими технологіями. При цьому потужності підприємств дають можливість виробляти лише одиничні зразки і малі серії ОВТ. Зношеність устаткування та верстатного парку на більшості виробництв на сьогодні перевищує 70%. Мало того, понад 85% підприємств фінансово нестабільні. Більш як 45% підприємств баланують на межі банкрутства. Кадровий голод в оборонно-промисловому комплексі став звичайним явищем. Зрозуміло, що жодної системи підготовки висококваліфікованого персоналу для важливих і перспективних галузей, таких як оборонні інформаційні технології, системи кіберозброєнь, роботизовані комплекси, інтелектуальні системи управління тощо, у нашій країні не було й у найближчому майбутньому не передбачається.

На відміну від нашого північного сусіда, Україна так і не розпочала реалізовувати масштабну програму імпортозаміщення. Як не почала розвивати нові операційні зв'язки з іноземними виробниками продукції військового та подвійного призначення. Навіть значні втрати експортних поставок до РФ не змусили українських урядовців докласти хоч якісь зусилля для розвитку військово-технічного співробітництва з іншими країнами... У червні 2020 року Мінекономіки як орган виконавчої влади, що формує та реалізує на сьогоднішній день військово-промислово-політичну, уперше в історії незалежної України завершило проведення Огляду оборонно-промислового комплексу. Саме цей документ має лягти в основу розробки Стратегії реформи та розвитку ОПК. Слід зазначити, що в ОПК України з'явилося чимало приватних підприємств, які за низкою показників досить ефективні у виробництві та мобільні в прийнятті рішень. Частка приватних підприємств у виконанні оборонного замовлення зростає з кожним роком, і вже сьогодні їхня кількість у держоборонзамовленні майже удвічі перевищує кількість виконавців із підприємств держсектору. Цілком очевидно, що неухильність і недбале ставлення до проблем оборонно-промислового комплексу призвело до втрати Україною значної частини військово-промислового потенціалу, втрати технологій і конструкторської думки, серйозного відставання в науково-технічних розробках, деградації фундаментальної та прикладної науки.

Дмитро МЕНДЕЛЕСЬВ,
сайт газети «Дзеркало тижня».

22 серпня 2020 року

(У скороченому вигляді. Повністю

— за посиланням:

<https://zn.ua/ukr/ukraina-1991-2020/opk-jakij-ukrajina-vtratile.html>)

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР КРИВОРІЖЖЯ

Шановні наші читачі, продовжуючи друкувати календар, ми знову звертаємось до матеріалів із видань старшої наукової співробітниці Криворізького історико-краєзнавчого музею Ірини Стеблини «Криворіжжя: календар пам'ятних дат і подій на 2015 рік» та «Криворіжжя: календар пам'ятних дат і подій на 2016 рік». Ми використали і в цьому числі інформацію з 1-го тому науково-популярного видання «Історична енциклопедія Криворіжжя» авторства Олександра Мельника і Сергія Балабанова. Як і в попередніх числах, ми знову звернулись до публікацій газет «Промінь Просвіти» та «Промінь Просвіти Є» про діяльність нашої організації, починаючи з 2006-го року.

Плануємо долучати також й іншу літературу, про що будемо вас інформувати. При цьому подаємо й далі матеріали під внутрішньосторінковою рубрикою «ІЗ ЦІКАВОГО УКРАЇНЦЯМ ПОВСЯКЧАС» (це інформація із вже зазначених та інших джерел, яка не прив'язана до якоїсь окремої дати, але, на наш погляд, є важливою для розуміння процесів, що відбувалися з плином років на території Криворіжжя).

ВЕРЕСЕНЬ

1 – 1926 – в Кривому Розі почав роботу перший зубопротезний комбінат.

1 – 1940 – розпочали монтаж Криворізького блюмінгу, який планували пустити в дію у червні 1941 року.

1 – 1951 – почався показ документального фільму «Гірники Криворіжжя» виробництва Української студії кінохроніки (сценаристи О. Гуреїв, Д. Ткачук, режисер М. Білінський, оператор О. Ковальчук).

1 – 1955 – в селищі Довгинцеве відкрили середню школу №48, розраховану на 800 учнів.

1 – 1955 – відкрили середню школу №69, розраховану на 980 учнів.

1 – 1961 – відкрили середні школи №№ 92 і 93 і музичну школу №4.

1 – 1961 – став до ладу діючих новий криворізький молокозавод.

1 – 1961 – відкрили середню школу №46

1 – 1970 – завершили будівництво унікальної (найпотужнішої у світі) шахти «Артем-2», розрахованої на видобуток 12 мільйонів тонн руди щороку.

1 – 1971 – відкрили середню школу №4.

1 – 1976 – відкрили середні школи №№ 97 і 110.

1 – 1981 – відкрили середню школу №41

1 – 1986 – відкрили середні школи №№ 68 і 122.

1 – 1991 – відкрили середню школу №128.

2 – 1956 – закінчили будівництво Саксаганського тунелю, прокладено на глибині 50-60 метрів (в перетині – три з половиною метри), який відводить води річки Саксагані з Держинського водосховища в річку Інгулець. Землі вздовж річища відвели під розробку залізних руд.

4 – 1886 – житель Кривого Рогу, дворянин Федір Мершавцев першим у повіті пожертвував 3 рублі на потреби народної освіти.

4 – 1940 – видано на-гора перший вагон бурого вугілля з Веселотернівської шахти.

6 вересня до нашого міста завітав Голова відділу політики, преси та інформації представництва ЄС в Україні та тимчасовий повірений у справах Дірк Шубель разом із документалістом відділу преси та інформації Іриною Стаднійчук. Він провів конференцію в Криворізькому технічному університеті, де було висвітлене питання стосовно співпраці України та ЄС.

Газета «Промінь Просвіти», число 17 за вересень 2007 року, з матеріалу Геннадія Доценка «Представник ЄС в Україні завітав до Кривого Рогу».

«Красивий і життєствердуючий проєкт замислив та уже здійснив «Інститут світової політики» під назвою «Вуличний євроуніверситет»... І от **6 вересня**... досяг наразі Кривого Рогу. Причому для нашого міста (як і попередньо для Кіровограда)... вибрали для бесід-лек-

цій на вулицях доктора історичних наук, професора кафедри політології НаУКМА Олексія Гараня, предметом наукового дослідження якого є історія України 20-21 століть»

«Газета «Промінь Просвіти», число 17 за вересень 2013 року, з матеріалу Сергія Зінченка «Вуличний євроуніверситет» агітував на проспекті Карла Маркса».

9 – 1940 – Харківський науково-дослідний інститут «Гіпроград» розпочав складання Генерального плану розвитку і забудови міста Кривого Рогу.

«Поїздка через всю Україну зі сходу на захід!.. Про таке можна було тільки мріяти. Але мрія таки здійснилася, і сталося це зовсім недавно, протягом одинадцяти днів, починаючи з 9 вересня. Ідея ж її організації виникла у керівника полтавської асоціації «Громадянське суспільство» Володимира Степанюка, а спонсором подорожі виступив президент всеукраїнського благодійного фонду «Україна – свята родина» Іван Матієшин. Тому й не дивно, що автопробіг «Україна у нас єдина» у складі з одинадцяти учасників розпочався саме із Полтави, від музею-садиби видатного українського письменника Івана Котляревського, а сам захід був присвячений 300-річчю Української Конституції Пилипа Орлика. Вік учасників становив від 24-х до 70-ти років; тут були і журналісти, і музиканти, були і лікар, і мулярь, а також – представники інших професій, що активно працювали в громадських організаціях. Кривий Ріг і нашу «Просвіту» я представляла одна».

Газета «Промінь Просвіти», число 20 за жовтень 2010 року, з матеріалу секретаря ревізійної комісії Криворізького міського об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка Романія Собчак «Про автопробіг до 300-річчя Української Конституції Пилипа Орлика».

10 – 2011 – повідомлено, що криворізька інваспортсменка з плавання Ольга Пашолок встановила світовий рекорд зі швидкості плавання серед інваспортсменів, перепливши морську дистанцію від Сімеїзу до Ялти за 7 годин 25 хвилин.

«У Кривому Розі (там, де стояв пам'ятник «вождю світового пролетаріату», а потім – хрест на постаменті), стоїть тепер чотириметрова скульптура святого Миколая, який вважається духовним захисником нашого міста. Та й вчорашня вулиця Леніна називається тепер Святомиколаївською. Але (що дуже цікаво) міська влада при цьому залишилася та ж сама. До того ж, всі виступи присутнього тут міського і районного начальства **12 вересня** під час відкриття пам'ятника (включно із керівником місцевої єпархії УПЦ Московського патріархату) були російською (а не державною) мовою»

«Газета «Промінь Просвіти», число 17 за вересень 2016 року, з матеріалу Івана Білохреста «Криворізька влада не хоче собою прикрасити «смітник історії»».

13 – 1936 – народився в Кривому Розі відомий український поет Володимир Михайличенко

14 – 1870 – Херсонська повітова управа прийняла рішення про обладнання в с. Широкому «приймального покою» на шість ліжок. Містечко Кривий Ріг було приписане до Широківської лікарні.

14 – 1930 – створено Криворізький район, до складу якого увійшов колишній Широківський.

15 – 1921 – повідомлено про відкриття в Кривому Розі короткохвильової радіостанції.

15 – 1950 – в Кривому Розі розпочався випуск коронок для глибокого шахтного буріння.

18 – 1965 – Державний комітет з газової промисловості СРСР схвалив проєкт газопроводу Кременчук-Кривий Ріг довжиною 152 кілометри.

19 – 1952 – на проспекті К. Маркса перед Головопштамтом встановлено оновлений пам'ятник Т.Г.Шевченку – точну копію попереднього, але відлиту з чавуну на заводі «Криворіжсталь».

«21 вересня учасники» українсько-польського Паартнерства з відродження річки Саксагань, які представляли різні громадські організації, зібралися, аби оцінити вже зроблене й «одночасно кинути погляд у майбутнє з думкою про подальші перспективи. Це сталося саме тоді, коли до нашого міста вчергове завітав один із організаторів Партнерства з польського боку Єжи Даровські».

«Газета «Промінь Просвіти Є», число 14 за вересень 2017 року, з матеріалу Сергія Зінченка «Тож як тепер можна оживити Саксагань і не допустити величезного підтоплення?»».

24 – 1931 – селянам дозволено залишати колгоспи і йти на виробництво.

25 – 1935 – С.П. Корольов, майбутній головний конструктор ракетно-космічних систем, під час польоту на своєму планері СК-9 за літаком-буксирувальником до Кривого Рогу, зробив посадку на аеродромі в районі селища Змичка.

26 – 1965 – відкрито Палац культури Центрального ГЗК. Він має концертний зал на 800 місць, механізовану сцену, спортивний і лекційний зали, фойє, вестибюль, кімнати для гуртків.

Вересень 1835 – ліквідовано поштовий тракт, відкритий 1775 року, на якому була заснована повітова станція Кривий Ріг. Новий тракт (№9) проходив осторонь Кривого Рогу.

Вересень 1861 – в Кривому Розі відкрито першу цивільну школу Міністерства народної освіти; в ній було 14 учнів, учитель – місцевий священник.

Вересень 1890 – у містечку Кривий Ріг знайдено 10 бронзових кельтів 14-12 століття до нашої ери, які було передано в музей О. Поля (м. Катеринослав).

Вересень 1920 – розпочато впровадження української мови в школах та установах Криворіжжя.

Вересень 1921 – на Криворіжжі запо-

чатковано радіомовлення.

Вересень 1926 – створене перше Криворізьке видавництво: «Красный горняк».

Вересень 1930 – в місті відкрито Криворізький інститут профосвіти (згодом – педагогічний).

Вересень 1931 – вийшло перше число журналу «Кривбас».

Вересень 1946 – відкрито СШ № 54 і № 10 (вечірня).

Вересень 1951 – почав діяти дослідний інститут НДПІ «Рудмаш».

Вересень 1951 – відкрито середні школи №№ 30 і 98.

Вересень 1956 – відкрито середні школи №№ 39 і 65.

Вересень 1996 – розпочав роботу Криворізький фінансово-економічний лицей

Вересень 1996 – відкрито спеціальну початкову школу-інтернат для дітей із затриманням психічного розвитку.

Вересень 2001 – організовано аварійно-рятувальну службу на воді з метою оперативного реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру.

ЦІКАВЕ УКРАЇНЦЯМ ПОВСЯКЧАС.

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ – військово-політична організація українського козацтва. Виникла внаслідок стихійної колонізації земель Середнього та Нижнього Подніпров'я в середині 16-го століття.

Терени сучасного Криворіжжя протягом всього історичного часу існування З.С. (не дивлячись на неодноразову зміну територіальних меж «козацької республіки»), знаходились в її землях. З 1734 року наш край входив до складу трьох паланок: західна частина (правобережжя Інгульця) відносилась до Бугогардівської паланки; лівобережна частина, до повороту річки Саксагань зі сходу на північ (лінія розташування шахти «Саксагань») знаходилась в Інгульській або Перевізькій паланці; північна частина Кривбасу належала Козацькій паланці.

З Криворіжжям пов'язані імена таких видатних діячів З.С., як Сидір Білий (осавул, наказний отаман). Під час російсько-турецької війни 1768-1779 рр. (коли ставка Коша знаходилась поблизу зимівника Кривий Ріг) С. Білого було нагороджено золотою медаллю без алмазів за героїзм під час бойових дій (1771). Його брат Андрій мав землі у районі нинішнього села Широке. Він став одним з організаторів Чорноморського козацького війська у 1780-1783. У 1787 супроводжував як охоронець Катерину II під час її подорожі до Криму. Отримав у нагороду золоту табакерку. Помер від ран, отриманих 1789 року під час штурму Кінбурна (Очаків).

Бували у нас і полковник, суддя Війська З. Микола Косап, кошовий отаман Павло Козелецький, осавул Андрій Лях. У 1770- му на Криворіжжі знаходились такі відомі діячі козацтва, як Григорій Лантух і Пилип Пилипенко. Сам зимівник Кривий Ріг належав відомому старшині Війська З. Василю Богацькому, який у 1749 році був одним із чотирьох депутатів на переговорах з Польщею зі встановлення кордонів. Вірогідно, що під час подальшого ви вчення історії Криворіжжя в період існування З.С. будуть додані нові імена видатних діячів, доля яких була пов'язана з нашим краєм.

«Історична енциклопедія Криворіжжя», том I, авторства Олександра Мельника і Сергія Балабанова, ст. 293-294).

НА СВІТЛИНІ: кореспондентка газети «Промінь Просвіти» і редакторка радіо ТРК «Криворіжжя» Олена Маковій бере інтерв'ю у редакторки всеукраїнської газети «День» Лариси Івшині у вересні 2013-го року на Форумі видавців у Львові.

Промінь Просвіти Є
Видавець і засновник – ГО «Криворізьке міське правозахисне товариство».
Свідectво про державну реєстрацію № 2162 – 900 р, видане 23.02.2017 р.
Передплатний індекс: 60093
Адреса редакції: 50099, м. Кривий Ріг, вул. Церковна, буд. 3, к. 210. e-mail: kmpzt@ukr.net. Тел. 067-568-39-73, 050-413-12-95

Редактор газети: Сергій ЗІНЧЕНКО.
Редакційна колегія: Сергій ДАШКОВСЬКИЙ, Сергій ЗІНЧЕНКО, Микола КОРОБКО (голова об'єднання), Олександр ЧИЖИКОВ. Логотип виготовив Вадим БОРИСЕНКО. Газета виходить двічі на місяць. Комп'ютерна верстка Л. Вєрвоки.

Відповідальність за точність наведених фактів, цифр та імен несуть автори матеріалів.
Редакція не рецензує і не повертає рукописи.
За умови використання наших матеріалів посилання на газету «Промінь Просвіти Є» обов'язкове.

Газета, починаючи з числа 13 (81), у друкованому вигляді не виходить.